

Vztah války a politiky v kosmickém a jaderném věku a význam vysoké bojové připravenosti ČSLA

V poslední třetině dvacátého století, v etapě, která bývá často označována jako „kosmický a jaderný věk“, se alternativa války nebo míru změnila v jeden z prioritních globálních problémů zachování života na Zemi. Na sklonku XX. století dochází z hlediska nového myšlení ke korekcím závěrů o místě, úloze a funkci válek v životě společnosti. Dochází však současně k řadě nejasností, projevům pacifismu, ale i záměrnému překrucování vztahu války a politiky buržoazními teoretiky.

Při analýze vztahu války a politiky v jaderném věku vycházíme z marxisticko-leninského pojetí války jako pokračování politiky tříd, států, koalic prostředky ozbrojeného násilí, vedením ozbrojeného zápasu. Válku nelze nikdy zkoumat izolovaně, neboť není ničím o sobě, nýbrž je vždy součástí širšího celku — politiky.

Základní poučka dialektiky, aplikovaná na válku, konstatuje, že válka je prostě pokračování politiky jinými (totiž násilnými) prostředky. V. I. Lenin považoval každou válku za pokračování politiky určitých, zainteresovaných mocností — a různých tříd v nich — v určité době. Z principiálního hlediska vzájemný vztah mezi válkou a politikou existoval, existuje a bude existovat, dokud budou války a obecně, zvláště, a jedinečně příčiny jejich vzniku. Také raketová jaderná válka, pokud by ji imperialisté rozpoutali, nemůže být ve vztahu k politice výjimkou. Bezprostřední příčina všech válek je pouze utla-

čovatelská politika vykořisťovatelských tříd. Jejím představitelem je v soudobé epoše imperialismus v čele se Spojenými státy americkými. Abstrahovat proto od marxisticko-leninského kritéria jaká politika, kterých tříd je bezprostřední příčinou válek, je nevědecké a ve svých důsledcích umožňuje zastírat skutečné zdroje a původce válek.

Za situace, kdy v imperialistických státech i nadále pokračují skryté i otevřené přípravy na možnou válku proti socialistickým státům, není vyloučena ani válka raketová jaderná. Raketové jaderné zbraně by představovaly hlavní prostředek vedení války, i když nelze vyloučit použití vysoce účinných zbraní konvenčních ani dalších druhů zbraní hromadného ničení, neboť již v současnosti existuje reálná možnost sestrojit mnohem nebezpečnější druhy zbraní. Jde o rozličné druhy paprskových zbraní (laserových, částicových, mikrovlnných), infrazvukových, ozónových a dalších, u nichž ani teoreticky není možné posoudit jejich účinky.

Válka, pokud by se ji imperialistickým státům podařilo rozpoutat, by byla výsledkem, produktem celé jejich předchozí politiky. Byla by výsledkem konkrétní politiky imperialistických států od skončení druhé světové války až do současnosti, politiky sázející na sílu a na použití síly.

Svědčí o tom mimo jiné skutečnost, že pouhý měsíc po vrcholné schůzce ve Washingtonu, jejímž výsledkem je smlouva

o likvidaci raket středního a kratšího doletu i reálná vyhlídka na podstatné (50%) omezení strategických raketových jaderných zbraní, byl 9. ledna roku 1988 předložen americkému prezidentovi návrh nové vojenskostrategické koncepce. Jde o vojenskostrategickou koncepci tzv. **diferencovaného odstrašování** (Discriminate Deterrence) předložena R. Reaganovi komisí, v níž mimo jiné pracovali H. Kissinger, Z. Brzezinski a W. Clark, půl tuctu bývalých vysokých činitelů Pentagonu, tři přední univerzitní odborníci, Fred Iklé a Albert Wohlstetter, známý expert na otázky jaderné strategie.

Návrh zahrnuje nejrůznější oblasti, od politické a technologické přes jadernou a konvenční až po otázky spojené s vojenským rozpočtem a odzbrojením. Nelze vyloučit, že tuto vojenskostrategickou koncepci po dopracování a upřesnění přijme a bude využívat nová americká administrativa. Návrh představuje staronovou vojenskostrategickou koncepci, která vychází z poznatků, které se zrodily již v první polovině osmdesátých let. (Mimo jiné obsahuje koncepci Air-Land Battle, počítá s koncepcí a možností omezení jaderné války, s vojenským zasahováním NATO v konfliktech mimo regionální rámec paktu, s možností tzv. horizontální eskalace regionálních konfliktů, tj. s jejich rozšířením na jiné zeměpisné oblasti.) Politický princip uvolňování je označován jako škodlivý a svědčí o tom, že stoupenci konfrontace se snaží další proces uvolňování brzdit a jeho výsledky minimalizovat.

Marxisticko-leninské pojetí požaduje uplatňovat při zkoumání vztahu války a politiky **konkrétně historický přístup**. Nezkoumat válku vůbec, abstraktně, ale danou konkrétní válku. Abstraktní pojetí vztahu války a politiky totiž stírá zásadní rozdíly mezi zahraniční politikou socialistických států a zahraniční politikou imperialistických států. Nás zajímá raketová jaderná válka.

S tím souvisí problém, zda by raketová jaderná válka byla pokračováním politiky. **Rozpoutají-li imperialistické státy raketovou jadernou válku proti socialismu, bude tato válka pokračováním jejich reakční agresivní politiky** a bude z jejich strany bezvýhradně nespravedlivá. Ze strany socialistických států by šlo o akt vynucený a válka by byla pokračováním politiky obrany socialismu, byla by válkou nanejvýš spravedlivou. Válka tedy bez ohledu na to, jakými prostředky je vedena, je pokračováním politiky a tato skutečnost závisí nikoli na mínění marxistů, ale na skutečném stavu věcí.

Naskýtá se však oprávněná otázka, jak dlouho by v takové válce mohl agresor pokračovat. Za prvé tedy vystupuje do popředí problém délky „časového úseku“ pokračování v předchozí politice takovým prostředkem, jaký představuje raketová jaderná válka.

Hovoříme-li o faktoru času, o časovém úseku pokračování v politice takovým prostředkem, jaký představuje raketová jaderná válka, pak v „jaderném věku“ vystupuje do popředí i další aspekt. Spočívá v tom, že může dojít k situaci, kdy politika ztratí možnost řídit proces, který vyvolala, jakož i možnost ukončit jej politickými prostředky — tj. dosažením míru, příměří apod. Po vypuknutí světové raketové jaderné války vzniká nebezpečí, že **začne působit vojenskotechnokratická logika**, kdy nebude dostatek času na politická rozhodnutí v otázkách války a míru.

Na tuto skutečnost, k níž může dojít ještě před možným vznikem války, bylo upozorněno na XXVII. sjezdu KSSS, kde bylo uvedeno, že „vyhrát v horečném zbrojení, stejně jako v samotné jaderné válce už není možné. Pokračování tohoto zbrojení na Zemi, a tím spíše jeho rozšíření do vesmíru, urychlí už beztak kritické tempo hromadění a zdokonalování jaderných zbraní. Situace ve světě se může vyvinout tak, že už nebude záviset na rozumu či vůli politiků. Ocitne se v zajetí techniky vojenskotechnokratické logiky“. (XXVII. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Praha 1986, s. 65.) Ani v důsledku toho však nemizí kauzální vztah mezi raketovou jadernou válkou a imperialistickou politikou. Ať už by imperialismus rozpoutal válku jakýmkoli způsobem (nahodilou událostí nevyjímaje), jaderná katastrofa by byla nevyhnutelným důsledkem předchozí imperialistické politiky, jíž vyvolaného horečného zbrojení, včetně snah přenést je do kosmického prostoru, jejich snah zastavit pokrokový vývoj ve světě a získat zpět ztracenou historickou iniciativu.

Vztah politiky a raketové jaderné války má však i funkčně cílovou stránku. V minulosti byla válka současně prostředkem (krajním, nejostřejším apod.) k dosažení politických cílů tříd, stran, států, koalic. Ve státně organizované společnosti nemůže být války, která by neměla politický charakter a byla zbavena politického obsahu. Neznamená to však, že vztah politického a vojenskospesifálního obsahu války se nemění. Neboť i ve vztahu k válce platí, že podstata se rovněž vyvíjí. Ve vztahu války a politiky se objevují nové momenty. Jeden z nejdůležitějších je spjat s otázkou, zda může být raketová jader-

ná válka ještě účelným prostředkem politiky. Taková válka nemůže plnit funkci prostředku k dosažení politického cíle, ačkoli by nevznikla a nevyvíjela se mimo rámec politiky. „Základní, východí princip nového politického myšlení je prostý: jaderná válka nemůže být prostředkem k dosažení politických, ekonomických, ideologických ani jakýchkoli jiných cílů.“ (Gorbačov, M. S.: Přestavba a nové myšlení pro naši zemi a pro celý svět. Praha 1987, s. 124.)

Na XXVII. sjezdu KSSS bylo zdůrazněno, že přišel čas uvědomit si do všech důsledků tvrdou realitu dneška: v jaderných zbraních je skryta smrt, schopná smést lidský rod z povrchu Země. Raketová jaderná válka nemůže být racionálním, adekvátním prostředkem politiky. Není možné jí dosáhnout vojenskopolitických cílů. Použití raketových jaderných a dalších zbraní hromadného ničení v sobě skrývá obrovské nebezpečí záhuby nejenom oběti agrese, ale i agresora samotného a ohrožení existence lidské civilizace vůbec.

Sovětská vědci upozorňovali již před XXVII. sjezdem KSSS na tzv. „historickou mez války“ a na nutnost zajištění bezpečnosti států výlučně politickými prostředky. **Možná raketová jaderná válka přestala být vhodným, adekvátním prostředkem imperialistické politiky.** Nevhodnost prostředku sama o sobě však ještě nevylučuje možnost jeho použití (v důsledku krajně avanturistické politiky vedoucích představitelů imperialistických států nebo v důsledku nahodilé události). I když se těžiště zajištění bezpečnosti přesouvá do oblasti využití prostředků politických s cílem vyloučit válku jako prostředek řešení sporných mezinárodních problémů, nelze vyloučit, že k raketové jaderné válce může dojít.

V současnosti však již válka není osudově nevyhnutelná. Vznikla reálná možnost jí zabránit, existují objektivní podmínky odvrácení raketové jaderné války. To je explicitně vyjádřeno v Politické zprávě ÚV KSSS XXVII. sjezdu KSSS, která uvádí, že vznikly objektivní podmínky, v nichž může soupeření mezi kapitalismem a socialismem probíhat pouze a výlučně formou mírového soutěžení a mírového soupeření. Možnost však ještě neznamená skutečnost.

Dokazuje to současná vojenskopolitická situace ve světě. I přes některé pozitivní rysy, projevující se v odzbrojovacím procesu v důsledku intenzivní mírové politiky Sovětského svazu a států Varšavské smlouvy, politika USA a NATO se vyznačuje

i nadále snahami v rámci odzbrojovacích opatření získat v Evropě strategickou převahu a donutit Sovětský svaz a státy Varšavské smlouvy podřídit se jejich diktátu.

Kosmický a jaderný věk má své imperativy, které nelze přehlížet. Dokud není vytvořen politický mechanismus odvrácení vzniku raketové jaderné války a realizován komplexní systém bezpečnosti, jsou socialistické státy nuceny opírat se i o vojenský mechanismus. Nelze připustit narušení vojenskostrategické rovnováhy, byť na úrovni dostatečné k zabezpečení spolehlivé obrany. Z tohoto hlediska plní armády států Varšavské smlouvy nezastupitelnou úlohu v odvrácení raketové jaderné války. Ve vojenské doktríně organizace členských států Varšavské smlouvy je stanoven poprvé úkol — nedopustit válku. V dokumentu z berlínského zasedání Politického poradního výboru Varšavské smlouvy (1987) se uvádí: „Vojenská doktrína Varšavské smlouvy, jakož i každého jejího člana, je podřízena úkolu nepřipustit válku — jadernou ani konvenční.“ (O vojenské doktríně členských států Varšavské smlouvy. Rudé právo 30. 5. 1987, s. 1.) Vojenská doktrína států Varšavské smlouvy má výlučně obranný charakter.

V současnosti nelze však ztrácet ze zřetele, že imperialismus, i když nemůže zvítězit v raketové jaderné válce, je přesto schopen ji rozpoutat. Vzhledem k současné vojenskopolitické situaci ve světě jsou proto členské státy Varšavské smlouvy nuceny udržovat své ozbrojené síly v takovém složení a na takové úrovni, aby je nikdo nemohl zastihnout nepřipravené. Budou-li přesto napadeny, zasadí agresorovi drtivý úder.

Komunistická strana Československa a vláda ČSSR pozorně sledují vývoj mezinárodní situace a činí všechna opatření, nezbytná k zabezpečení vlastní obrany a spolu s armádami Varšavské smlouvy ke spolehlivému odrazení případné agrese. Trvale platí požadavek vytyčený XVIII. sjezdem KSČ a konkretizovaný celoodvodním stranickým aktivem: dále zvyšovat bojovou a mobilizační pohotovost ČSLA, uplatňovat poznatky socialistické vojenské vědy, výsledky vědeckotechnického rozvoje.

Postupná realizace vojenské doktríny států Varšavské smlouvy klade řadu nových požadavků, a to zejména při realizaci úkolů v její vojenskotechnické oblasti. **Při realizaci úkolů přestavby v ČSLA musí být vše podřízeno zvyšování úrovně její bojovosti.** Cílem je snížit na minimum faktor překvapení, s nímž imperialistické státy ve své vojenské strategii počítají, aby žádná nenadálá situace nezastihla ná-

še ozbrojené síly nepřipravené, ale naopak, aby byly schopny spolu s ostatními armádami států Varšavské smlouvy uskutečnit zdrcující odvetný úder vůči agresorovi. Československé lidové armádě připadá zvláštní úloha, neboť bude v prvním sledu při zabezpečení obrany v případě agrese, rozpoutané imperialistickými zeměmi.

Náročným požadavkům, kladeným na ČSLA, odpovídá i **vojenskotechnická politika KSČ**. Obrana socialismu vyžaduje, aby naše armáda měla technicky srovnatelné zbraně, které má ve výzbroji potenciální nepřítel. Zvlášť důležité je dlouhodobě analyzovat tendence imperialistických států, zaměřené na vývoj zbraní a zbraňových systémů, založených na nových fyzikálních a chemických principech a jejich zavádění do výzbroje armád.

Proces modernizace a zdokonalování technické vybavenosti ČSLA musí probíhat na všech úsecích a zahrnovat především neustálé zdokonalování všech druhů konvenčních zbraní. Mimořádnou pozornost je třeba věnovat dalšímu zvyšování mobility útvarů a svazků, jejich palebné síly a schopnosti vést samostatně bojovou činnost jak za použití konvenčních, tak i jaderných zbraní.

Charakter soudobé bojové činnosti, její rozsah, způsob a formy jejího vedení a schopnost ozbrojených sil splnit stanovené úkoly závisí nejen na jejich **vybavení moderní bojovou technikou**, ale i na jejím perfektním ovládnutí obsluhami a osádkami. Zejména pro posluchače vojenských vysokých škol — budoucí vojenské kádry — z toho vyplývá požadavek osvojit si technické parametry, požadavky na provoz a dovedné využívání nejen bojové techniky, již jsou vojska vybavena dosud, ale zejména techniky, která je nebo bude teprve do vojsk zaváděna. Jen tak se mohou po nástupu k vojskům podílet na včasné zvládnutí moderní bojové techniky vojáků základní služby.

Jedním z důležitých předpokladů zajištění vysoké bojové schopnosti útvarů a svazků ČSLA v současných podmínkách vedení boje je řešení rozporu a dosahování souladu mezi systémem velení vojskům a neustále rostoucími bojovými možnostmi druhů vojsk a služeb. Jednou z cest řešení je postupná realizace **komplexní automatizace velení a řízení**. Rovněž tento proces bude klást zvýšené nároky na velitele a štáby různých stupňů při osvojování si činnosti v automatizovaných systémech velení. Do popředí vystupuje i úkol osvojit si nejenom odborné znalosti, ale i teoretická a metodologická východiska mar-

xisticko-leninského řešení vztahu člověk — automatizovaný systém. To ve svém komplexu umožní rychlejší zvládnutí celého procesu. Současně pomůže překonávat možné projevy technokraticismu, nedoceňování úlohy člověka apod.

Charakter a zvláštnosti možné soudobé války kladou dále vysoké **požadavky na bojovou, morálně politickou a psychologickou přípravu** příslušníků armády. Základní a výchozí princip této přípravy se nemění: učit se tomu, čeho je zapotřebí ve válce, učit se zvítězit nad silným, technicky vybaveným nepřítelem za každých podmínek soudobé války. Na stále větším významu kromě dokonalé znalosti bojové techniky a jejího mistrného zvládnutí nabývají vysoké morálně politické vlastnosti příslušníků ČSLA, jejich pevný ideový politický postoj, hluboké přesvědčení o správnosti politiky Komunistické strany Československa, schopnost snášet nebyvalé psychické a fyzické zatížení, překonávat stresové situace a strach a udržet si vůli k dosažení vítězství nad nepřítelem. Tyto vlastnosti je zapotřebí pěstovat u velitelů i vojáků základní služby v procesu bojové a politické přípravy již v době míru.

Dalším z významných činitelů zvyšování bojové připravenosti ČSLA je **příprava vojenských kádřů** (velitelů, techniků, politických pracovníků). Do popředí i nadále vystupuje dialektická jednotka jejich světázorové, metodologické a odborné připravenosti. Je třeba formovat takové kvality vojenských kádřů, jako jsou hluboké vědomosti, přesné plnění funkčních povinností, bezpodmínečná pravdivost, komplexní přístup a sebekritičnost při analýze situace, soudružský vztah k podřízeným, schopnost na vědeckých základech je vést a sjednocovat jejich úsilí ke splnění stanovených cílů. I pro vojenské kádry ČSLA platí závěr 9. zasedání ÚV KSČ, že autoritu v kolektivech, které řídí, mají ti, kdo se neleknu problémů, dokážou konceptně myslet, nacházejí praktická východiska a smelovat pracující k dosažení vysokých cílů.

Poznatky vojenské vědy, které ukazují cestu vojenské praxi, se v současnosti neustále obohacují prací bojové přípravy vojsk. Pro vojenské kádry z toho vyplývá požadavek permanentně studovat a doplňovat si znalosti o nejnovějších poznatcích marxismu-leninismu, vojenské vědy a své odbornosti. Jde doslova o proces celoživotního sebevzdělávání se.

Realizace procesu přestavby v podmínkách ČSLA kladé na vojenské kádry mnohé další požadavky, mezi něž patří: vysoká politická připravenost a uvědomělost

a s ní spjatá oddanost věci socialismu a politice strany, vysoká odborná připravenost — zejména schopnost velet a řídit podřízené, pedagogické a psychologické schopnosti cvičit a vychovávat podřízené. **Kvalitu vojenských kádřů určují v součas-**

nosti dále takové rysy, jako je: kompetentnost, zvýšený cit pro nové, způsobilost vzít na sebe odpovědnost při řešení složitých úkolů, schopnost včas analyzovat a podpořit iniciativu, mobilizovat vojáky k plnění úkolů.

□

Závěrem je potřebné zdůraznit, že realizace těchto požadavků je podmíněna důsledným uskutečňováním procesu přestavby v podmínkách ČSLA, splněním úkolů celoarmádního stranického aktivu a odstraněním některých přetrvávajících nedostatků v oblasti plánování a řízení, kázně, péče o vojenskou techniku, v oblasti kádrové práce a přípravy příslušníků vojenských škol na společenskopolitickou a vojenskou praxi. To vše zvyšuje požadavky především na práci strany. Stupňují se ná-

roky na kompetentnost rozhodování, na iniciativní přístup stranických orgánů a organizací k řešení úkolů a problémů, na styl a metody stranické práce. Deváté zasedání ÚV KSČ potvrdilo, že strana má potřebné předpoklady nejenom stát v čele procesu přestavby, ale dovést ji i do konce. V podmínkách ČSLA to znamená zajistit pod vedením strany spolehlivou obranu a tím i mírové podmínky pro další dynamický rozvoj socialismu v ČSSR.